

Załącznik do uchwały Nr V/84/15
Sejmiku Województwa
Zachodniopomorskiego
z dnia 28 kwietnia 2015 r.

RAPORT Z WYKONANIA W 2014 ROKU WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA
UZALEŻNIENIOM NA LATA 2012 – 2020

Szczecin
2015

Wojewódzki Program Przeciwdziałania Uzależnieniom na lata 2012 – 2020 przyjęty został podczas XIII sesji Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego dnia 21 lutego 2012 r.

Zadania w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom realizowane przez Samorząd Województwa ujęte zostały w *Wojewódzkim Programie Przeciwdziałania Uzależnieniom na lata 2012 – 2020*, stanowiącym część Strategii Województwa Zachodniopomorskiego w Zakresie Polityki Społecznej. *Wojewódzki Program Przeciwdziałania Uzależnieniom na lata 2012 – 2020* jest dokumentem, który po raz pierwszy w tak dużej skali uwzględnia wyniki i opracowania badań dotyczących aspektu uzależnień, przeprowadzonych m.in. przez specjalistów cieszących się międzynarodowym uznaniem, a których populację badawczą stanowili wyłącznie mieszkańcy województwa zachodniopomorskiego. Należy podkreślić, iż Program, stanowiąc integralną część Strategii Województwa Zachodniopomorskiego, jest najważniejszym aktem prawa lokalnego, wyznaczającym kierunki działań wszystkich osób, instytucji, jednostek, zajmujących się problematyką uzależnień na terenie naszego województwa.

Źródłem finansowania realizowanych w ramach Programu działań są środki własne budżetu Województwa pochodzące między innymi z tytułu opłat za korzystanie z zezwoleń na obrót hurtowy napojami alkoholowymi o zawartości do 4,5% alkoholu oraz piwa, a także zezwoleń na prowadzenie w kraju obrotu hurtowego napojami alkoholowymi od 4,5% do 18% zawartości alkoholu bez piwa, które w 2014 r. stanowiły kwotę 216 900 zł. Cały budżet wykonany w 2014 Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Uzależnieniom na lata 2012-2020 wynosił 438 268 zł (na dzień 20 lutego 2015 r.).

Celem głównym Programu jest ograniczenie problemów społecznych i zdrowotnych związanych z zażywaniem substancji psychoaktywnych.

Z uwagi na fakt, by wszystkie podejmowane w ramach Programu działania były użyteczne, wykonalne i zasadne, często mieszczą się one w obrębie kilku celów strategicznych. Należy podkreślić, iż Samorząd Województwa, poza wykonywaniem zadań, do których jest zobligowany ustawowo, stara się inicjować i wyznaczać nowe kierunki oraz trendy działań w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom. Warte uwagi jest to, że podejmowane działania realizowane są w oparciu o wnikliwą analizę lokalnych potrzeb, dokonaną, m.in. na podstawie prowadzonych badań oraz poprzez konsultacje z przedstawicielami organizacji pozarządowych, instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem uzależnieniom, a także przedstawicielami administracji samorządowej i rządowej.

PROBLEM I - SZKODY WYNIKAJĄCE Z ZAŻYWANIA SUBSTANCJI PSYCHOAKTYWNYCH**CEL STRATEGICZNY 1.**

Ograniczenie szkód wynikających z zażywania substancji psychoaktywnych

1.1 Poszerzenie wiedzy naukowej na temat zaburzeń wynikających z zażywania substancji psychoaktywnych	<ol style="list-style-type: none"> 1) Opracowano 3 raporty dotyczące problematyki uzależnień od substancji psychoaktywnych zlecone przez Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii oraz Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Sprawozdało się 114 jednostek samorządu terytorialnego. 2) Zgromadzono i udostępniono 4 publikacje/raporty i analizy na temat uzależnień. Materiały zostały wysłane do 114 jednostek samorządu terytorialnego. Bezkosztowo 3) Zrealizowano monitoring „Westpomerania”. Monitoring miał na celu zbadanie nowych trendów w uzależnieniach oraz nowych zjawisk na scenie narkotykowej. Przeprowadzono 760 ankiet, z których opracowano raport. Bezkosztowo 4) Przeprowadzono badanie „Model osoby uzależnionej” którego celem było opracowanie profilu osoby leczącej się z powodu używania narkotyków i alkoholu. 5) Przeprowadzono 355 ankiet, z których opracowano raport. Bezkosztowo <p>Wskaźniki:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) 1115 ankiet (2 raporty); 2) 6 raportów 3) 114 sprawozdających się jednostek samorządu terytorialnego <p>Koszt w ramach celu częściowego: 0 zł</p>
1.2 Ograniczenie szkód wynikających z zażywania substancji psychoaktywnych	<ol style="list-style-type: none"> 1) Opracowano i zrealizowano wojewódzką kampanię społeczną „Alkohol za kierownicą, nie zgadzam się”. Założeniem kampanii było spowodowanie zahamowania przyzwolenia społecznego i braku reakcji na podejmowanie udziału w ruchu drogowym przez nietrzeźwych. Kampania miała na celu podniesienie świadomości oraz poczucia współodpowiedzialności za bezpieczeństwo na drodze w przypadku udzielenia zezwolenia lub braku reakcji na prowadzenie pojazdu przez osobę będącą pod wpływem alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych. Kampania społeczna nie była skierowana bezpośrednio do kierowców, ale do osób towarzyszących, mających wpływ na decyzję nietrzeźwego kierowcy o włączeniu się do ruchu i mogących temu zapobiec. Kampania rozpoczęła się w lipcu, trwała do końca września 2014 i miała zasięg wojewódzki. Kampania była częścią Wojewódzkiego Programu „Trzeźwy kierowca 2014”. Był to program prewencyjno-profilaktyczny na rzecz podnoszenia bezpieczeństwa w ruchu drogowym przyjęty do realizacji w roku 2014 przez Samorząd Województwa Zachodniopomorskiego. Istotą programu było założenie, że działania mające na celu wzrost bezpieczeństwa w ruchu drogowym oraz skierowane do nietrzeźwych kierowców powinny mieć charakter kompleksowy oraz opierać

się na współpracy służb zajmujących się bezpieczeństwem publicznym. Zgodnie z tym założeniem program obejmował zintegrowane działania instytucji i partnerów na rzecz podnoszenia bezpieczeństwa w ruchu drogowym. W program zaangażowane były podmioty takie jak: Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego (Biuro Spraw Obronnych i Bezpieczeństwa Publicznego, Wydział Współpracy Społecznej), Wojewódzki Ośrodek Ruchu Drogowego w Szczecinie, Zachodniopomorski Ośrodek Ruchu Drogowego w Koszalinie oraz Zachodniopomorska Wojewódzka Rada Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego w roli koordynatora projektu.

Koszt: 67 000,00 zł

- 2) Promocja międzynarodowej kampanii „Too young to drink”. Pomorze Zachodnie jako jedyny samorząd wojewódzki w Polsce brał udział w międzynarodowej kampanii społecznej na rzecz podniesienia świadomości zagrożeń wynikających z picia alkoholu przez kobiety w czasie ciąży. Hasłem kampanii umieszczonym na plakatach we wszystkich krajach uczestniczących w kampanii jest "Too Young To Drink" (Zbyt młody by pić). Organizatorem międzynarodowej kampanii, w której uczestniczy ponad 60 organizacji z 30 krajów świata są: European FASD Alliance, NO FAS - National Organisation Fetal Alcohol Syndrome, European Alcohol Policy Alliance i Azienda Ulss 9 Treviso. W celu promocji kampanii wydrukowano 1000 szt. Plakatów, które zostały wysłane do jednostek samorządu terytorialnego oraz szpitali na terenie województwa zachodniopomorskiego.

Koszt: 624,16 zł

- 3) Promocja kampanii „Wyloguj się do życia”, której głównym celem było pokazanie ryzyka, jakie niesie ze sobą nadmierne i niekontrolowane korzystanie z sieci, przy jednoczesnym zachęceniu młodzieży do szukania alternatyw poza światem wirtualnym oraz łączenia jednego z drugim w konstruktywny i mądry sposób.

Bezkosztowo

- 4) W ramach otwartego konkursu ofert przekazano do realizacji przez organizacje zadania i udzielono im dotacji:

a) Stowarzyszenie MONAR Poradnia Profilaktyczno-Konsultacyjna w Szczecinie otrzymało wsparcie na „Party Projekt” (planowane działanie: 1.2.1. Prowadzenie edukacji publicznej na temat szkód wynikających z uzależnienia oraz z zażywania substancji psychoaktywnych);

Działania podjęte w ramach programu:

- Opracowanie i wydruk materiału edukacyjnego. Opracowano i wydrukowano 1000 sztuk ulotek edukacyjnych. Ulotka zawiera kilka podstawowych informacji na temat bezpiecznych zasad podczas zabawy, na temat zagrożeń związanych z zażyciem substancji psychoaktywnych w kontekście zabawy w czasie dużej imprezy muzycznej oraz sposobów ograniczania ryzyka. Format ulotki w postaci niedużego „wachlarzyka” pozwala na włożenie jej „do kieszeni” lub na przypięcie jej do smyczy z identyfikatorem.
- Działania środowiskowe - dyżury partyworkerskie podczas Sunrise Festiwal. Praca partyworkerów obejmowała: przygotowanie stanowiska pracy (rozłożenie namiotu, stołu, banerów, itp.), rozdawnictwo

ulotek, broszur informacyjnych i edukacyjnych na temat zagrożeń wynikających z zażywania narkotyków i sposobów ich minimalizowania, dystrybucję materiałów informujących o serwisach pomocowych dla osób zażywających narkotyki, edukowanie poprzez rozmowy na temat powikłań zdrowotnych wynikających z używania narkotyków, dystrybucję ulotek edukacyjnych na temat bezpiecznych zachowań seksualnych (HIV/AIDS), edukację seksualną poprzez rozmowy, pomoc przy szukaniu alternatywnych zachowań, wspieranie w sytuacjach kryzysowych, rozdawnictwo prezerwatyw, rozdawnictwo wody mineralnej, poradnictwo, kierowanie do specjalistycznych placówek, promowanie bezpiecznej zabawy wśród uczestników imprez poprzez materiały promocyjno-edukacyjne oraz poprzez własny przykład zabawy na trzeźwo, wspólny taniec, rozmowy i bycie wśród uczestników imprezy.

Opis osiągniętych rezultatów:

- zwiększyła się wiedza uczestników imprezy oraz okazjonalnych użytkowników narkotyków na temat zagrożeń związanych z używaniem narkotyków dzięki dystrybucji materiałów edukacyjnych wśród młodzieży uczestniczącej w Sunrise Festiwal;
- zwiększyła się wiedza uczestników imprezy na temat serwisów pomocowych dla osób z problemem narkotykowym. Z rozmów z klientami wynika, że inaczej (w bardziej pozytywnym świetle) postrzegają Monar i jego działania, dzięki temu są mniejsze opory, aby skorzystać z ich oferty pomocowej;
- wypracowano rozpoznawalność programu wśród uczestników imprezy – uczestnicy pamiętają partyworkerów z ubiegłych lat, sami pytają o nowe materiały edukacyjne i „gadżety” profilaktyczne;
- wysoki wskaźnik powszechności programu mierzony ilością wydanych materiałów informacyjno-edukacyjnych oraz kontaktów z klientami (wydanych ponad 1500 materiałów, 3000 odbiorców, 3000 kontaktów bezpośrednich z klientami);
- 150 rozmów informacyjnych, edukacyjnych, przeprowadzonych podczas dyżurów partyworkerskich;
- zwiększyła się liczba osób bawiących się bezpiecznie na imprezie - dzięki informacjom od partyworkerów – uczestnicy festiwalu sami propagują idee bezpiecznej zabawy wśród swoich znajomych dystrybuując materiały profilaktyczne na imprezie, z rozmów z klientami wynika, że korzystają z zasad redukcji szkód przekazywanych im przez partyworkerów;
- zwiększyła się wiedza uczestników imprez na temat bezpieczniejszych zachowań seksualnych i HIV/AIDS, bezpośrednim wskaźnikiem jest duża liczba wydanych prezerwatyw (200 szt.) w czasie imprezy oraz ulotek informacyjnych dotyczących profilaktyki HIV/AIDS w kontekście zażywania środków psychoaktywnych.

Wskaźniki:

- liczba wszystkich odbiorców projektu: 3000
- ilość wszystkich kontaktów z klientami: 3000
- ilość rozmów informacyjno-edukacyjnych przeprowadzonych z klientami: 150
- ilość wszystkich wydanych materiałów edukacyjnych (edukacyjnych na temat zagrożeń związanych

z używaniem narkotyków, informacyjnych z danymi teleadresowymi do serwisów pomocowych, informacyjnych i edukacyjnych na temat zagrożeń związanych z narkotykami oraz na temat HIV/AIDS) : 1500 sztuk

- ilość interwencji przedmedycznych: 3
- ilość osób odwiedzających stronę internetową poradni i party – projektu: około 500
- Dyżury partyworkerskie: przeprowadzono dyżur partyworkerski podczas Sunrise Festiwal w Kołobrzegu w terminie 25-27 lipca 2014 roku (w godzinach 17.00- 5.00). Działania przeprowadziło łącznie 10 partyworkerów, wypracowano 208 osobogodzin. Na imprezie bawiło się łącznie ponad 20 tys. osób. W czasie dyżurów partyworkerskich wydano około 1500 materiałów edukacyjnych, przeprowadzono 150 rozmów edukacyjnych, informacyjnych i motywacyjnych z uczestnikami imprez, wydano 200 prezerwatyw.

Koszt: 8.600 zł (dotacja)

b) Stowarzyszenie Wolontariuszy „Da Du” otrzymało wsparcie na projekt „Mam wiedzę, żyję bardziej świadomie. Edycja 2014” (planowane działanie 1.2.3.Opracowanie i wdrażanie programów profilaktyki problemów uzależnień, również ze szczególnym uwzględnieniem środowiska pracy)

Głównym celem programu było ograniczenie szkód wynikających z zażywania substancji psychoaktywnych wśród osób prostytuujących się oraz heteroseksualnych klientów klubów nocnych, a także osób zakażonych wirusem HIV. Poprzez działania środowiskowe wśród osób prostytuujących się wzrósł poziom wiedzy na temat skutków przyjmowania środków psychoaktywnych oraz zagrożeń związanych z uzależnieniami, a przez to zmniejszyło się spożycie alkoholu i innych środków psychoaktywnych.

Kobiety prostytuujące się, osoby seropoztywne są grupą, która jest marginalizowana społecznie, w związku z czym niechętnie korzystają z oferty pomocy instytucji czy organizacji pozarządowych, ponieważ nie chcą identyfikować się z zawodem prostytutki czy statusem serologicznym. Działania środowiskowe były jedną z bezpośrednich metod dotarcia do tej grupy i przekazania wiedzy dotyczącej zagrożeń związanych z przyjmowaniem środków psychoaktywnych.

W dniach 3-8 lipca 2014 r. zorganizowano wyjazd rehabilitacyjno-integracyjny do Karpacza z zajęciami wykładowo-warsztatowymi dotyczącymi środków psychoaktywnych dla osób seropozytywnych.

Beneficjentami projektu były osoby świadczące usługi seksualne, ich klienci oraz osoby seropoztywne z terenu województwa zachodniopomorskiego.

Koszt: 31 880 zł (dotacja)

- 5) W ramach „małego grantu”, na podstawie art. 19a ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, udzielono dotacji dla stowarzyszenia Klub Kiwanis Kobieta 2000 na realizację Konferencji szkoleniowo–profilaktyczno –edukacyjnej dla grup zawodowych: kuratorzy sądowi, pracownicy socjalni, koordynatorzy, policja, pedagodzy szkolni.

	<p>Zadanie polegało na zorganizowaniu konferencji szkoleniowej dla wyżej wymienionych grup zawodowych z Pomorza Zachodniego. Zostały one objęte wsparciem, celem podnoszenia wiedzy i umiejętności tak, aby jak najskuteczniej wykonywać swoje zadania i obowiązki. Przełożyło się to w praktyce na jakość życia ich podopiecznych. Dodatkowym aspektem konferencji było usprawnienie współpracy pomiędzy wymienionymi grupami zawodowymi. Sama konferencja koncentrowała się na zagadnieniach związanych z uzależnieniami i przemocą (portret osoby uzależnionej, przemoc, uzależnienia behawioralne, rodzina z problemem uzależnienia, Dorosłe Dziecko Alkoholika, współuzależnienie, dialog motywujący). Jako rezultat realizacji zadania założono zdobycie i usystematyzowanie wiedzy o uzależnieniach i przemocy wśród uczestników konferencji, wymianę doświadczeń zawodowych poszczególnych grup zawodowych z terenu województwa oraz ich integrację.</p> <p>Koszt: 6 000 zł (dotacja),</p> <p>Wskaźniki:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) 4 zrealizowane działania o charakterze edukacji publicznej; 2) 1 działanie w ramach programu profilaktyki problemów uzależnień w środowisku pracy 3) Liczba działań edukacyjnych kierowanych do osób zażywających: 1; 4) Liczba szkoleń oraz liczba uczestników: 1/116 <p>Koszt w ramach celu cząstkowego: 114 104,16 zł</p>
<p>1.3 Poprawa stanu psychofizycznego i funkcjonowania społecznego osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) Przygotowano Informator o instytucjach działających na rzecz rozwiązywania problemów uzależnień, przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz przeciwdziałania zaburzeniom psychicznym w Województwie Zachodniopomorskim – 2014 r. Adresatami jedenastego wydania Informatora były osoby potrzebujące pomocy oraz instytucje zajmujące się problematyką uzależnień, przemocy domowej i przeciwdziałaniem zaburzeniom psychicznym. Wydano 700 egzemplarzy, które przesłano do 114 jednostek samorządu terytorialnego oraz organizacji współpracujących z Urzędem. <p>Koszt: 5 880,00 zł</p> 2) W ramach otwartego konkursu ofert przekazano do realizacji przez organizacje zadania i udzielono im dotacji: <ol style="list-style-type: none"> a) <u>Zachodniopomorski Oddział Towarzystwa Rodzin i Przyjaciół Dzieci Uzależnionych „Powrót z U” otrzymał wsparcie na projekt „Szkolenie ustawiczne kadr jednostek leczenia odwykowego”</u> (planowane działanie: 1.3.1) Celem zadania było podwyższenie kwalifikacji zawodowych terapeutów związanych z Oddziałem. Podnieśli oni swoją wiedzę o systemowej terapii rodzin w kontekście pacjenta uzależnionego, zwiększyli swoje umiejętności terapeutyczne w pracy z tego typu pacjentem, rozszerzyli swoją perspektywę patrzenia na pacjenta w aspekcie uzależnienia. W jego ramach odbyły się między innymi warsztaty (w tym: trening interpersonalny w konwencji systemowej, warsztat dotyczący zagadnień etycznych w psychoterapii realizowane przez Wielkopolskie Towarzystwo Terapii Systemowej w Poznaniu), Grupa Otwarcia - Trening Interpersonalny w Laboratorium Psychoedukacji w Warszawie, Doświadczenia Własne - Praca z genogramem (Wielkopolskie Towarzystwo Terapii Systemowej w Poznaniu). Ponadto objęto superwizją zespół kliniczny Oddziału. Prowadzona ona była

przez superwizora zewnętrznego. Podczas jej trwania terapeuci dzielili się swoimi trudnościami, wątpliwościami, pomysłami, przyglądali się swojej pracy. Doświadczali zrozumienia obszarów ukrytych i nieświadomych obecnych w codziennych kontaktach z klientami. Poprzez wieloaspektową interpretację tej samej sytuacji, zarówno od superwizora, jak i grupy, otrzymywano wzbogacony opis tego co działo się w problematycznej relacji z klientem

Koszt: 14 110 zł (przekazana dotacja), 13 260 zł (wykorzystano zgodnie z rozliczeniem)

- 3) Udzielono dotacji podmiotowej dla Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej – Wojewódzkiego Ośrodka Terapii Uzależnienia od Alkohol i Współuzależnienia w Stanominie na zadania z zakresu przeciwdziałania alkoholizmowi realizowane w ramach rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 25 czerwca 2012 r. w sprawie organizacji, kwalifikacji personelu, sposobu funkcjonowania i rodzajów podmiotów leczniczych wykonujących świadczenia stacjonarne i całodobowe oraz ambulatoryjne w sprawowaniu opieki nad uzależnionymi od alkoholu oraz sposobu współdziałania w tym zakresie z instytucjami publicznymi i organizacjami społecznymi (Dz. U. poz. 734) oraz Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Uzależnieniom na lata 2012 – 2020. W ramach dotacji przeprowadzono 2 narady szkoleniowe dla kadry kierowniczej placówek lecznictwa odwykowego oraz 1 szkolenie pracowników lecznictwa odwykowego z województwa zachodniopomorskiego.

Koszt: 12 000 zł

- 4) Szkolenie: Uzależnienia, współuzależnienia, przemoc domowa – nowoczesne i skuteczne metody pracy
Szkolenie skierowane było do pracowników Służby Więziennej wykonujących swoje obowiązki służbowe w bezpośrednim kontakcie z osadzonymi z Zakładów Karnych i Aresztów Śledczych na terenie województwa zachodniopomorskiego. Działanie obejmowało szkolenie pracowników – wychowawców w Zakładach Penitencjarnych pracujących w bezpośrednim kontakcie z osadzonymi uzależnionymi od alkoholu i substancji psychoaktywnych, sprawcami przemocy domowej, agresywnymi. Poprzez realizację szkolenia pracownicy Służby Więziennej otrzymali wiedzę dotyczącą motywowania osób spożywających alkohol i inne środki psychoaktywne do podjęcia prób zaprzestania spożywania ww. substancji, do podejmowania leczenia odwykowego, wspierania abstynencji osób, które ukończyły terapię w placówkach uzależnień, a także jak skutecznie pracować z osadzonymi agresywnymi oraz sprawcami przemocy domowej.

Koszt 12 912,00 zł

Wskaźniki:

10 szkoleń/ 82 uczestników

Koszt w ramach celu cząstkowego: 44 052 zł

PROBLEM III - ZAŻYWANIE SUBSTANCJI PSYCHOAKTYWNYCH PRZEZ DZIECI I MŁODZIEŻ

CEL STRATEGICZNY 3.

Ograniczenie zjawiska zażywania substancji psychoaktywnych przez dzieci i młodzież

3.1 Zwiększenie jakości i dostępności programów profilaktycznych

- 1) Przeszkolono 20 nauczycieli z Programu Przeciwdziałania Przyjmowaniu Substancji Uzależniających przez Uczniów „Unplugged” . Unplugged jest szkolnym programem profilaktyki uniwersalnej, adresowanym do młodzieży w wieku 12-14 lat. Cele programu obejmują: ograniczenie inicjowania używania substancji psychoaktywnych – tytoniu, alkoholu, narkotyków oraz ograniczenie rozwoju intensywności używania, tj. przejścia od fazy używania eksperymentalnego do fazy używania problemowego

Bezkosztowo

- 2) W ramach otwartego konkursu ofert przekazano do realizacji przez organizacje zadania i udzielono im dotacji:
  - a) Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe Województwa Zachodniopomorskiego otrzymało wsparcie na kampanię „Piłeś, Brałeś, Jarałeś Nie pływaj” (planowane działanie: 3.1.1. Szkolenie pracowników instytucji zajmujących się: edukacją, pomocą społeczną, sprawiedliwością kulturą fizyczną pracujących z dziećmi i młodzieżą w zakresie skutecznych strategii profilaktycznych. Projekt wpisywał się również w cel cząstkowy 3.2. Utrwalenie postaw abstynenckich w środowisku dzieci i młodzieży oraz zwiększenie świadomości młodzieży w zakresie szkód wynikających z zażywania substancji psychoaktywnych i planowane działanie: 3.2.1 Realizacja kampanii edukacyjnych mających na celu zwiększenie świadomości młodzieży na temat szkód wynikających z zażywania substancji psychoaktywnych).Projekt dotyczył edukacji kadr zatrudnionych na obszarach wodnych wybrzeża morskiego województwa zachodniopomorskiego. W trakcie realizacji zadania stwierdzono, że z grona ratowników wodnych przeszkolonych w 2013 roku w ramach projektu ponad 75 % stanowiły osoby zatrudnione ponownie na plażach nadmorskich w sezonie letnim 2014. Przeprowadzona analiza wiedzy, umiejętności i kompetencji potwierdziła wystarczający ich poziom z zakresu rozpoznawania, postępowania i interwencji podejmowanych wobec osób będących pod wpływem środków psychoaktywnych oraz udzielania pierwszej pomocy osobie pod wpływem alkoholu lub używek. Z diagnozy potrzeb szkoleniowych wynikało, że treści programowe powinny koncentrować się na jednej z nowoczesnych form działań profilaktycznych wdrażanych w sezonie 2014r. podczas kampanii oraz na sposobach dystrybucji materiałów dydaktycznych i użytkownika alkomatów z instrukcjami obsługi. W celu zoptymalizowania działań podjęto szkolenie koordynatorów, którzy współtworzyli kadrę dydaktyczną prowadzącą w systemie kaskadowym szkolenia wybranych ratowników wodnych w 12 wyselekcjonowanych kąpieliskach województwa zachodniopomorskiego. Zorganizowano łącznie 17 akcji, których celem było informowanie plażowiczów i mieszkańców o utworzonych punktach badania trzeźwości nad obszarami wodnymi za pomocą zakupionych alkotesterów. Zakupiono 14 alkomatów i przekazano na wyznaczone obszary wodne celem utworzenia punktów w których mieszkańcy i turyści sprawdzali czy są pod wpływem alkoholu.

	<p>Koszt: 70 050 zł (dotacja)</p> <p>66 970,50 zł (wykorzystano zgodnie z rozliczeniem)</p> <p>Wskaźniki: 320 przeszkolonych osób</p> <p>Koszt w ramach celu cząstkowego: 66 970,50 zł</p>
<p>3.2 Utrwalenie postaw abstynenckich w środowisku dzieci i młodzieży oraz zwiększenie świadomości młodzieży w zakresie szkód wynikających z zażywania substancji psychoaktywnych</p>	<p>1) Publikacja na łamach „Kalendarza studenckiego” treści promujących trzeźwość podczas prowadzenia pojazdów oraz informacji związanych z zapobieganiem zjawisku narkomanii wśród młodzieży akademickiej.</p> <p>Koszt: 2000,00 zł</p> <p>2) W ramach otwartego konkursu ofert przekazano do realizacji przez organizacje zadania i udzielono im dotacji:</p> <p>a) <u>Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe Województwa Zachodniopomorskiego otrzymało wsparcie na kampanię „Piłeś, Brałeś, Jarałeś Nie pływaj”</u> (szczegóły omówione powyżej w celu cząstkowym 3.1.)</p> <p>3) Realizacja pilotażowego programu pomocy rówieśniczej „Młodzieżowy Lider Środowiskowy”, którego idea jest utworzenie nieformalnej sieci wsparcia między rówieśnikami. Celem głównym programu było przeszkolenie grupy młodzieży ze szkół ponadgimnazjalnych z terenu województwa zachodniopomorskiego w zakresie: nawiązywania pierwszego kontaktu z osobą potrzebującą wsparcia, używek i uzależnień od substancji psychoaktywnych oraz ich wpływu na życie i funkcjonowanie jednostki, a także jej rodziny; wpływu grupy rówieśniczej na decyzje o zażywaniu narkotyków i alkoholu; formach poszukiwania i otrzymywania pomocy specjalistycznej w oparciu o informację na temat specjalistycznych poradni, z jakich mogą korzystać młodzi ludzie. W programie brało udział 13 liderów. Wsparto 115 osób w czasie realizacji programu od listopada 2013 r. do czerwca 2014 r.</p> <p>Koszt: 2825,00 zł brutto</p> <p>Wskaźniki:</p> <p>1) liczba programów: 2</p> <p>2) liczba odbiorców: około 100 000 mieszkańców i turystów odwiedzających wyznaczone obszary wodne (działanie Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego Województwa Zachodniopomorskiego); 128 osób Młodzieżowego Lidera Środowiskowego.</p> <p>Koszt w ramach celu cząstkowego: 4 825 zł (koszt dotacji dla Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego Województwa Zachodniopomorskiego ujęty w celu cząstkowym 3.1.)</p>

<p>3.3 Zmniejszenie liczby młodzieży eksperymentującej z substancjami psychoaktywnymi oraz będącej w grupie ryzyka</p>	<p>1) W ramach otwartego konkursu ofert przekazano do realizacji przez organizacje zadania i udzielono im dotacji:</p> <p>a) <u>Stowarzyszenie Wolontariuszy „Da Du” otrzymało wsparcie na projekt „Profiliada”</u> (planowane działanie 3.3.1. Wdrażanie programów profilaktycznych z obszaru profilaktyki selektywnej i wskazującej, adresowanej do grup ryzyka i młodych ludzi eksperymentujących z substancjami psychoaktywnymi)</p> <p>Program miał na celu ograniczenie zjawiska zażywania substancji psychoaktywnych przez dzieci i młodzież. Został on opracowany na potrzeby dzieci i młodzieży zamieszkującej województwo zachodniopomorskie jako profilaktyka mająca na celu zmniejszenie liczby młodzieży eksperymentującej z substancjami psychoaktywnymi oraz będącymi w grupie ryzyka (młodzież gimnazjalna i ponadgimnazjalna, zamieszkująca bursy, internaty). Celem projektu PROFILIADA było przedstawienie uczestnikom za pomocą odpowiednio dobranych tematycznie dzieł filmowych sytuacji trudnych, stresujących, a nawet dysfunkcyjnych, z jakimi mogą zetknąć się w rzeczywistości: w sytuacjach rodzinnych, życiu szkolnym, w grupach rówieśniczych, za pośrednictwem mediów. Od ponad stu lat film jest trwałym elementem współczesnej kultury, który stworzył swoje własne środki wyrazu i stał się źródłem wiedzy o człowieku i świecie. Jako istotne nowoczesne narzędzie dydaktyczne doskonale wpisuje się w koncepcję nowoczesnego nauczania i jest nieocenioną pomocą przy omawianiu trudniejszych zagadnień. Ważne jest to, że program był kontynuacją działań podjętych w latach poprzednich. Projekt realizowany był poprzez cykl spotkań, złożony był z trzech elementów profilaktyczno-edukacyjnych:</p> <ul style="list-style-type: none"> – projekcji filmowej (poprzedzonej krótkim wprowadzeniem filmoznawczym, zawierającym informacje o autorach, inspiracjach, które spowodowały realizację filmu, umieszczenie utworu w kontekście współczesnych konwencji filmowych); – warsztatów analizujących przedstawione w filmie problemy psychologiczne i społeczne, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki uzależnień i przemocy rówieśniczej. Na warsztaty były kwalifikowane przez pedagogów, wychowawców, osoby charakteryzujące się obecnością czynników ryzyka (indywidualnych, rodzinnych, środowiskowych), związanych z używaniem czy nadużywaniem substancji psychoaktywnych. – trening umiejętności społecznych – stała grupa, która wyłoniła się z osób uczestniczących na warsztatach, u których rozpoznano pierwsze objawy zaburzeń lub szczególnie zagrożonych rozwojem problemów wynikających z używania substancji psychoaktywnych, w związku z uwarunkowaniami biologicznymi, psychologicznymi czy społecznymi, po uprzedniej konsultacji indywidualnej ze specjalistą terapii uzależnień, trenerem warsztatów. <p>Liczba uczestników poszczególnych przedsięwzięć: w warsztatach wzięło udział 211 osób, w projekcjach filmowych 410 osób, w grupie treningowej 15 osób. Skonsultowano 36 osób.</p> <p>Koszt: 50 440 zł (dotacja)</p> <p>50 014,40 zł (wykorzystano zgodnie z rozliczeniem)</p>
--	---

- b) Zachodniopomorski Oddział Towarzystwa Rodzin i Przyjaciół Dzieci Uzależnionych „Powrót z U” otrzymał wsparcie na projekt „Nova Grupa” (planowane działanie: 3.3.1. Wdrożenie programów profilaktycznych z obszaru profilaktyki selektywnej i wskazującej, adresowanej do grup ryzyka i młodych ludzi eksperymentujących z substancjami psychoaktywnymi)

W ramach projektu odbyła się kwalifikacja do grupy (łącznie 32 godziny), której zadaniem było m.in. motywowanie do udziału w grupie oraz ustalenie specyficznych potrzeb klientów, które zostały w formie sugestii przekazane prowadzącym grupę podczas spotkania zespołu klinicznego. Odbyło się przynajmniej jedno spotkanie terapeuty z potencjalnym uczestnikiem grupy. W ramach projektu odbyły się dwie edycje grupy. Tematyka zajęć poruszała m. in. kwestie doskonalenia umiejętności dostrzegania relacji z innymi i tworzenia pozytywnych więzi, umiejętności rozpoznawania oraz radzenia sobie z emocjami, zrozumienia znaczenia uczuć w życiu człowieka, konstruktywnego wyrażania uczuć, radzenia sobie w sytuacjach trudnych, radzenia sobie ze stresem, a także budowania adekwatnego obrazu siebie. Skonsultowano 30 osób, w warsztatach wzięło udział 28 osób

Koszt: 20 920 zł (dotacja)

- c) Zachodniopomorski Oddział Towarzystwa Rodzin i Przyjaciół Dzieci Uzależnionych „Powrót z U” otrzymał wsparcie na projekt „Realizacja działań mających na celu udzielenie pomocy i wsparcia rodzicom, których dzieci zażywają substancje psychoaktywne” (planowane działanie 3.3.2)

Zasadniczym rezultatem projektu było udzielenie pomocy i wsparcia rodzicom, których dzieci zażywają substancje psychoaktywne poprzez informację i edukację na temat zagrożeń narkomanią, mechanizmów uzależnienia, a także wskazanie miejsc, gdzie szukać pomocy w tej sytuacji.

W ramach projektu nastąpiła kwalifikacja - nabór uczestników do 1 i 2 edycji grupy, 1 i 2 edycja Warsztatów umiejętności wychowawczych dla rodziców.

Podjęte tematy na warsztatach to: wartości wspomagające rozwój człowieka, podstawowe umiejętności komunikacyjne, emocje-rozpoznawanie i prawidłowe wyrażanie, uzależnienie i współuzależnienie, asertywne zachowania - granice zaufania w kontakcie z dzieckiem uzależnionym, odpowiedzialność, nawroty i zapobieganie, funkcje rodziców oraz prawidłowo funkcjonująca rodzina, zakończenie.

Skonsultowano 34 osoby, w warsztatach wzięło udział 29 uczestników.

Koszt: 17 746 zł (dotacja)

- d) Stowarzyszenie MONAR Poradnia Profilaktyczno-Konsultacyjna w Szczecinie otrzymało wsparcie na projekt „Stawiamy na rodzinę” (planowane działanie: 3.3.2 Realizacja działań mających na celu udzielenie pomocy i wsparcia rodzicom, których dzieci zażywają substancje psychoaktywne)

Działania podjęte w zakresie realizowanego zadania publicznego to grupa wsparcia – otwarta grupa spotkaniowa dla rodzin osób zagrożonych narkomanią i używających narkotyków. Podczas spotkań uczestnicy dzielili się swoimi problemami, okazując sobie zrozumienie, akceptację i wsparcie. Poprzez dawanie i otrzymywanie

informacji zwrotnych uczestnicy zyskali większy wgląd we własne życie, większą świadomość swojego sposobu funkcjonowania wśród ludzi, mieli też możliwość nawiązywania satysfakcjonujących relacji z innymi i przenoszenia zdobytych doświadczeń poza grupę. Dwoje terapeutów poprzez współpracę ze sobą i innymi członkami grupy modelowało konstruktywne sposoby komunikowania się i wzorce prawidłowych relacji rodzinnych. Odbyło się 26 spotkań, łącznie odbyło się 8 godzin nadzoru merytorycznego. W ramach działania dokonano analizy i oceny merytorycznej prowadzonych oddziaływań grupowych. Omawiano podjęte interwencje terapeutów w trudnych sytuacjach grupowych oraz analizowano na bieżąco efekty pracy i ich spójność z założonymi celami. Drugi element projektu to Warsztaty umiejętności rodzicielskich. Udział w zajęciach pozwolił uczestnikom dokonać analizy własnego stylu funkcjonowania, jako rodzica oraz nauczyć się nowych, bardziej konstruktywnych sposobów rozwiązywania problemów, radzenia sobie z trudnościami w życiu rodzinnym, motywowania dziecka do zmian i wspierania go w rozwoju, umiejętności porozumienia w rodzinie. W programie wzięło udział 75 osób w wieku 19 -70 lat, członkowie rodzin i bliscy osób zagrożonych narkomanią i używających narkotyków, 75% stanowiły kobiety, głównie matki. Systematycznie w zajęciach uczestniczyło 36 osób, 75 osób nabyło wiedzę na temat mechanizmów uzależnienia i współuzależnienia, 30 osób nabyło umiejętności konstruktywnego rozwiązywania sytuacji konfliktowych w rodzinie, 35 osób nabyło umiejętności radzenia sobie z kryzysami w rodzinie, 35 osób poprawiło swoje relacje w rodzinie, 20 osób nabyło umiejętności skutecznego wspierania swojego dziecka w procesie terapii, łącznie wypracowano 170 godzin działań, 86 godzin z dotacji, 84 godziny ze środków z innych źródeł, w tym Warsztaty umiejętności rodzicielskich - odbyły się 2 spotkania (6 godzin) skorzystało 20 osób oraz Grupa wsparcia (o czym powyżej).

Koszt: 5 080 zł (dotacja)

Wskaźniki:

- 1) Wg. badań ESPAD realizowanych w 2011 r. upiło się kiedykolwiek w życiu 51,3% badanych szesnastolatków i 70% osiemnastolatków. W czasie 30 dni przed badaniem silnie upiło się 16,7% szesnastolatków i 24% osiemnastolatków;
- 2) Wg. badań „Westpomerania” zrealizowanych przez Wydział Współpracy Społecznej 82% badanych w grupie gimnazjalistów nie próbowało nigdy narkotyków. Wraz z wiekiem wzrasta liczba osób, które przeżyły inicjację narkotykową. W grupie 18-20 lat 60% młodzieży nie brało nigdy nielegalnych substancji psychoaktywnych natomiast w grupie studentów 58% badanych jest już po inicjacji;
- 3) Badani w szkołach uznali, że przetwory marihuany (61%) są najbardziej popularne wśród młodzieży;
- 4) Młodzież proszono o zaznaczenie środków, które przyjmowali w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem oraz ostatnich 30 dni przed badaniem. W ciągu ostatniego roku przed badaniem 59% ankietowanych zażywało substancje psychoaktywne. Wielkość ta jednak znacząco spada w stosunku do zażywania substancji psychoaktywnych 30 dni przed badaniem. Blisko 57% badanych nie przyjmowało substancji psychoaktywnych (narkotyków, alkoholu i leków bez przepisanego przez lekarza).
- 5) 4 programy;

	<p>6) 868 odbiorców; 7) 2 inicjatywy (w ramach realizacji działań mających na celu udzielenie pomocy i wsparcia rodzicom, których dzieci zażywają substancje psychoaktywne)</p> <p>Koszt w ramach celu częściowego: 93 760,40 zł</p>
<p>PROBLEM IV - JAKOŚĆ DZIAŁAŃ PODEJMOWANYCH PRZEZ GMINY W RAMACH GMINNYCH PROGRAMÓW PRZECIWDZIAŁANIA UZALEŻNIENIOM</p>	
<p style="text-align: center;">CEL STRATEGICZNY 4. Poprawa jakości działań podejmowanych przez gminy w ramach gminnych programów przeciwdziałania uzależnieniom</p>	
<p>4.1 Zwiększenie wiedzy wójtów, burmistrzów, prezydentów, radnych oraz podniesienie kompetencji pełnomocników oraz koordynatorów Gminnych Programów Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, oraz innych osób odpowiedzialnych w gminach za rozwiązywanie problemów uzależnień</p>	<p>1) Zorganizowano i przeprowadzono w dniach 11-12 grudnia 2014 r. w Dźwirzynie regionalną konferencję dla pełnomocników oraz koordynatorów Gminnych Programów Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, oraz innych osób odpowiedzialnych w gminach za rozwiązywanie problemów uzależnień i przemocy w rodzinie. Konferencja miała na celu poprawę jakości działań podejmowanych przez gminy w ramach gminnych programów przeciwdziałania uzależnieniom, oraz podniesienie kompetencji pełnomocników oraz koordynatorów Gminnych Programów Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, oraz innych osób odpowiedzialnych w gminach za rozwiązywanie problemów uzależnień. Intencją konferencji było omówienie nowych trendów w profilaktyce uzależnień, problematyki uzależnień behawioralnych (m. in. hazardu) pozytywnych aspektów prowadzenia przez samorządy gminne monitoringu zjawiska narkomanii. W programie konferencji uwzględniono studium zbiorczych danych uzyskanych ze sprawozdań przygotowywanych na zlecenie agend rządowych oraz raportów realizowanych i opracowanych przez Samorząd Województwa dotyczących problematyki uzależnień i przemocy.</p> <p>Koszt: 21 770,00 zł</p> <p>2) W 2014 r. przygotowano 4 numery newslettera zawierającego przegląd informacji z obszarów m.in. profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień, przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz przeciwdziałania zaburzeniom psychicznym skierowanego do osób zajmujących się w gminach województwa zachodniopomorskiego problematyką uzależnień. Newsletter przesłano do 114 jednostek samorządu terytorialnego oraz organizacji współpracujących z Urzędem.</p> <p>Bezkosztowo</p> <p>3) Prowadzenie edukacji i udzielanie wsparcia samorządom gminnym w zakresie prowadzonej przez nich lokalnej polityki wobec uzależnień, mającej na celu w szczególności wzmocnienie obszaru diagnozy lokalnych problemów, zasobów i potrzeb. Przeszkolono 10 gmin Województwa Zachodniopomorskiego z monitoringu i wdrożono model monitoringu. Głównym celem było zebranie danych ilościowych i jakościowych odnoszących się do problemu</p>

	<p>narkotyków i narkomanii na poziomie lokalnym każdej z gmin. Na potrzeby projektu opracowano model monitoringu, zebrano dane i opracowano raport.</p> <p>Koszt: 16 360,00 zł</p> <p>4) Rozdystrybuowano 342 szt. materiałów informacyjno - edukacyjnych /książek, poradników, przewodników, informatorów, rekomendacji/ dla osób zajmujących się rozwiązywaniem problemów uzależnień w społecznościach lokalnych. Materiały przesłano do 114 jednostek samorządu terytorialnego.</p> <p>Wskaźniki: 2 zorganizowane konferencje / 120 uczestników</p> <p>Koszt w ramach celu częściowego: 38 130 zł</p>
4.2 Poprawa jakości gminnych programów przeciwdziałania uzależnieniom	Udzielono około 60 konsultacji telefonicznych na temat realizacji przez gminy programów przeciwdziałania uzależnieniom
PROBLEM V - NARUSZENIA PRAWA ZWIĄZANE Z ZAŻYCIEM SUBSTANCJI PSYCHOAKTYWNYCH	
CEL STRATEGICZNY 5. Ograniczenie przypadków naruszeń prawa w związku z zażywaniem substancji psychoaktywnych	
5.1 Zmniejszenie liczby przestępstw oraz innych naruszeń prawa popełnianych przez osoby będące pod wpływem substancji psychoaktywnych	<p>1) Promocja kampanii „Powstrzymaj pijanego kierowcę”. Kampania informacyjno-edukacyjna prowadzona była przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.</p> <p>Bezkosztowo</p> <p>2) „Trzeźwy kierowca 2014”. Przyjęcie programu prewencyjno-profilaktycznego na rzecz podnoszenia bezpieczeństwa w ruchu drogowym przyjęty do realizacji w roku 2014 przez Samorząd Województwa Zachodniopomorskiego. Opis programu ujęty w celu częściowym 1.2. Ograniczenie szkód wynikających z zażywania substancji psychoaktywnych.</p> <p>3) W ramach otwartego konkursu ofert przekazano do realizacji przez organizacje zadania i udzielono im dotacji:</p> <p>a) <u>Fundacja „Razem bezpieczniej” otrzymała wsparcie na projekt Wolni od uzależnień II.</u> Miał on w założeniu przeciwdziałać zachowaniom ryzykownym, zdarzeniom natury kryminalnej wśród dzieci i młodzieży województwa (zrealizowano to m. in. poprzez warsztaty, spotkania tematyczne i konkurs „Profilaktyka oczami młodzieży”), aktywizować środowisko szkolne do promocji i propagowania zasad bezpieczeństwa, promować elementarne zasady bezpieczeństwa i uświadamiać nowe zagrożenia poprzez aktywizowanie nauczycieli</p>

i opiekunów, inicjować, wspierać zajęcia wychowawcze i resocjalizacyjne poświęcone unikaniu uzależnień poprzez aktywizację czasu wolnego i pokazywanie innych form spędzania czasu wolnego, podnosić kwalifikacje wyspecjalizowanych służb w zakresie ograniczenia zjawiska uzależnienia od środków psychoaktywnych, problematyki związanej z przestępstwami oraz innymi naruszeniami prawa popełnionymi przez osoby nieletnie będące pod wpływem substancji psychoaktywnych. Elementy projektu to m.in.: konkurs „Profilaktyka oczami młodzieży” adresowany do młodzieży szkolnej, mający na celu pokazanie różnego rodzaju zagrożeń związanych ze środkami odurzającymi i patologiami społecznymi widzianymi z ich perspektywy; warsztaty fotograficzne i spotkania edukacyjne w ramach konkursu, do których zaproszono szczególnie trudną młodzież z Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych oraz ośrodków socjoterapii, szkolenia adresowane do pracowników Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych, nauczycieli i służb mundurowych z zakresu profilaktyki uzależnień od środków psychoaktywnych. Przeprowadzono działania edukacyjno-wychowawcze w zakresie odpowiedzialności karnej i świadomości zagrożeń młodego człowieka. Zwieńczeniem projektu były wydawnictwa w postaci płyt DVD z materiałem profilaktycznym oraz kalendarza profilaktycznego, a także nagrodzenie młodzieży biorącej udział w konkursie podczas uroczystości podsumowującej program. W warsztatach wzięło udział 96 osób, w szkoleniu 90 osób, w konkursie „Profilaktyka oczami młodzieży” 150 osób, w Krótkiej lekcji bezpieczeństwa 3000 uczniów.

Koszt: 81 174 zł

Wskaźniki:

- 1) W 2014 r. nietrzeźwi (piesi i kierujący) byli sprawcami 101 wypadków drogowych, w których 23 osoby zginęły i 134 osoby zostały ranne.
- 2) Policjanci ruchu drogowego garnizonu zachodniopomorskiego 910 355 kierujących poddali badaniu na zawartość alkoholu.
- 3) Policjanci garnizonu zachodniopomorskiego za pomocą testera przeprowadzili 793 badania na obecność narkotyków.
- 4) Ujawniono 5 125 kierujących pojazdami mechanicznymi po spożyciu alkoholu. (dane KWP w Szczecinie)
- 5) Przyjęto 1 program mający na celu podniesienie bezpieczeństwa w ruchu drogowym.

Koszt w ramach celu cząstkowego: 81 174 zł.